สรุปรายงานการประชุมการแพทย์พื้นบ้านลุ่มน้ำโขงครั้งที่ ๕
(The Fifth Meeting on Indigenous Medicine in the Mekong Basin)
ระหว่างวันที่ ๕-๗ กันยายน ๒๕๕๕
ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพคเมืองทองธานี
และกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก โดยสถาบันการแพทย์แผนไทย และสำนักการแพทย์พื้นบ้าน ร่วมกับกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุม **"การแพทย์พื้นบ้านลุ่มน้ำโขงครั้งที่ ๕"** ขึ้น ระหว่างวันที่ ๕-๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ที่ผ่านมา ณ ห้องประชุมฟีนิกซ์ ๕-๖ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพคเมืองทองธานี และห้องประชุม DMS 6 กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก โดยการประชุมครั้งนี้ นอกจากจะเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ของหมอพื้นบ้านลุ่มน้ำโขงแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อยกระดับเครือข่ายหมอพื้นบ้านลุ่มน้ำโขงสู่ความร่วมมือระหว่างประเทศ (international cooperation) โดยเชิญผู้บริหารระดับสูงจากหน่วยงานระดับประเทศที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และการกำกับดูแลการแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ชาติพันธุ์ และหมอพื้นบ้านจากแต่ละประเทศเข้าร่วมการประชุม เพื่อกำหนดกรอบความร่วมมือและแผนการดำเนินงานในการอนุรักษ์การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ชาติพันธุ์ในลุ่มน้ำโขง

ในการประชุมดังกล่าว มีผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้แทนจากหน่วยงานราชการและหมอพื้นบ้านจากประเทศลุ่มน้ำโขงจำนวน ๖ ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา จีน สปป.ลาว พม่า เวียดนาม และไทย จำนวนทั้งสิ้น ๔๗ คน และมีผู้สังเกตการณ์ทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ รวมทั้งเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ประมาณ ๑๕๐ คน

ในการประชุมวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๕ ผู้เข้าร่วมประชุม"การแพทย์พื้นบ้านลุ่มน้ำโขงครั้งที่ ๕" เข้าร่วมพิธีเปิดงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติ ครั้งที่ ๙ และประชุมวิชาการการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก ครั้งที่ ๙ และพิธีเปิดการประชุม "การแพทย์พื้นบ้านลุ่มน้ำโขงครั้งที่ ๕" ร่วมกับผู้เข้าชมงานและผู้จัดงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติ ครั้งที่ ๙ และประชุมวิชาการการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ครั้งที่ ๙ จากนั้นเดินชมภายในงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติ ครั้งที่ ๙ ในช่วงบ่าย เป็นการนำเสนอรายงานสถานการณ์การแพทย์พื้นบ้านของประเทศลุ่มน้ำโขงแต่ละประเทศตามลำดับ ได้แก่ กัมพูชา จีน สปป.ลาว พม่า เวียดนาม และไทย

ในการประชุมวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๕๕ ผู้แทนจากประเทศสมาชิกลุ่มน้ำโขงแต่ละประเทศได้สาธิตการรักษาโรคด้วยการแพทย์พื้นบ้านดังรายละเอียดต่อไปนี้

- **กัมพูชา:** Venerable Daung Sopheareach ได้สาธิตการรักษาผู้ป่วยที่มีอาการกล้ามเนื้ออักเสบไม่รุนแรงและอาการปวดหัวทั่วไป โดยใช้การสวดมนต์เพื่อถ่ายพลังในการรักษาโรค และ Venerable Meng Chanra ได้สาธิตการเหยียบเหล็กร้อนเพื่อรักษาผู้ป่วยที่กล้ามเนื้อเคล็ดขัดยอก

การสวดมนต์และถ่ายพลังเพื่อรักษาโรค

-

การเหยียบเหล็กร้อน

- **จีน:** Mrs. Zhang Li Hua ได้สาธิตวิธีการดัดดึงปรับโครงสร้างข้อไหล่และข้อศอก และการใช้ถุงสมุนไพรไฟฟ้า HA XIU MI DE จากนั้น Mr. Shen Shao Lin สาธิตการนวดและจับเส้นเพื่อรักษาโรคหัวใจและหลอดเลือด และโรคหลอดเลือดสมอง และ Mr. Yang Shang Xing ใช้การวินิจฉัยและรักษาโรคด้วยวิธีพิเศษของหมอหยาง

การดัดดึงปรับโครงสร้างข้อไหล่และข้อศอก

การใช้ถุงสมุนไพรไฟฟ้า HA XIU MI DE

การนวดและจับเส้นเพื่อรักษาโรคหัวใจและหลอดเลือด

การรักษาโรคด้วยวิธีพิเศษของหมอหยาง

- **สปป.ลาว:** Mr. Khamphio Savangphalikhanh ได้สาธิตการตรวจและวินิจฉัยโรคทั่วไป เช่น เบาหวาน ผิวหนังอักเสบ และโรคข้ออักเสบรูมาทอยด์ และจ่ายยาสมุนไพรให้แก่ผู้ป่วย

การตรวจและวินิจฉัยโรค

การตรวจและวินิจฉัยโรค

- **พม่า:** Mr. Ba Thein ได้สาธิตการรักษาโรคด้วยศาสตร์การแพทย์ดั้งเดิม “Vissadara Naya” โดยใช้มีดหมอในการรักษา

การตรวจและวินิจฉัยโรค

การรักษาด้วยมีดหมอ

- **เวียดนาม:** Mr. Quach Tuan Vinh สาธิตการฝังวัสดุฝังขนาดเล็กตามจุดฝังเข็ม (micro-implants in acupuncture points) ส่วน Ms. Dinh Thi Phien ได้เล่าชีวประวัติการเป็นหมอพื้นบ้านและแนะนำสมุนไพรและยาสมุนไพรในการรักษาโรคต่าง ๆ และสุดท้าย Mr. Quach Tuan Vinh ได้ถ่ายทอดประสบการณ์การเป็นหมอฝังเข็มและการรักษาผู้ป่วยที่มีอาการอัมพาตครึ่งซีกหลังจากสมองเกิดอาการช็อค, อาการปวดเส้นประสาทที่บ่าและคอ,อาการปวดหลัง, อาการอัมพาตจากเส้นประสาทส่วนปลายเส้นที่ ๗, อาการปวดกล้ามเนื้อ กระดูก และข้อต่อ, และอาการชาที่ปลายนิ้วมือ นิ้วเท้า

การสาธิตการฝังวัสดุฝังขนาดเล็กตามจุดฝังเข็ม

Ms. Dinh Thi Phien ถ่ายทอดประสบการณ์

การเป็นหมอพื้นบ้าน

การแนะนำสมุนไพรและยาสมุนไพรของ Ms. Dinh Thi Phien

Mr. Quach Tuan Vinh ได้ถ่ายทอดประสบการณ์แก่ผู้เข้าร่วมประชุม

- **ไทย:** นางนาแฮ สุขเรือนทอง ชาวเผ่ามูเซอได้สาธิตการนวดสำหรับสตรีที่มีบุตรยาก ลำดับต่อมา นายสมบัติ วงศ์ขำ ได้สาธิตการนวดโดยใช้มือนาบบนเหล็กร้อนบนเตาไฟก่อนนวดบนร่างกายผู้ป่วย และลำดับสุดท้าย นางแพร ภิระคำ ได้สาธิตการฝังทรายเพื่อรักษาผู้ป่วยที่เป็นโรคอัมพฤกษ์-อัมพาต

การนวดสำหรับสตรีที่มีบุตรยากของเผ่ามูเซอ

การนวดหลังจากใช้มือนาบบนเหล็กร้อน

การฝังทรายเพื่อรักษาผู้ป่วยที่เป็นโรคอัมพฤกษ์-อัมพาต

ในการประชุมวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๕๕ ผู้แทนจากประเทศลุ่มน้ำโขงได้เข้าร่วมประชุม The Meeting of the Collaborative Network on Indigenous Medicine in the Mekong Basin เพื่อทำแผนความร่วมมือด้านการแพทย์พื้นบ้านระหว่างประเทศสมาชิกลุ่มน้ำโขง โดยสามารถสรุปประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

- ประเทศสมาชิกฯ เห็นชอบให้จัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือด้านการแพทย์พื้นบ้านในประเทศลุ่มน้ำโขง (“The Collaborative Network of Indigenous Medicine in the Mekong Basin”) ขึ้น โดยประกอบด้วยประเทศสมาชิก ๖ ประเทศ คือ กัมพูชา จีน สปป.ลาว พม่า เวียดนาม และไทย
- ผู้แทนจากประเทศจีนเสนอให้หน่วยงานภาครัฐของแต่ละประเทศมีบทบาทในการจัดประชุมและจัดเวทีให้หมอพื้นบ้านได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมา นอกจากนี้ ประเทศที่จัดการประชุมควรจัดให้มีนิทรรศการและการแสดงความรู้ทางการแพทย์ดั้งเดิม และพืชสมุนไพรของหมอพื้นบ้านด้วย ประเทศสมาชิกฯ ต้องช่วยกันสนับสนุนเงินทุนในการจัดกิจกรรมของเครือข่ายฯ เช่น การจัดประชุมฯที่จะจัดขึ้นทุก ๆ ๒ ปี การทำวิจัย และการพัฒนาศักยภาพของหมอพื้นบ้าน เป็นต้น
- ประเทศสมาชิกฯ ได้เสนอชื่อหน่วยงานภาครัฐของแต่ละประเทศ เพื่อเป็นหน่วยงานหลักในการติดต่อประสานงานด้านความร่วมมือระหว่างเครือข่าย (Point of Contact) ดังต่อไปนี้

๑. กัมพูชา – National Center of Traditional Medicine, Ministry of Health
๒. จีน – Yunnan Provincial Administration for Traditional Chinese Medicine
๓. สปป.ลาว – Food and Drug Department, Ministry of Health
๔. พม่า – Department of Traditional Medicine, Ministry of Health
๕. ไทย – Department for Development of Thai Traditional and Alternative Medicine, Ministry of Public Health
๖. เวียดนาม –Department of Traditional Medicine, Ministry of Health

- สมาชิกเครือข่ายความร่วมมือด้านการแพทย์พื้นบ้านในประเทศลุ่มน้ำโขง ควรประกอบด้วยหัวหน้าผู้แทน และ ผู้ประสานงาน (focal point/point of contact) จากประเทศสมาชิกลุ่มน้ำโขง, ประธานจากคณะกรรมการวิชาการของเครือข่ายฯ (the Academic Committee of the Network), ประธานจากคณะกรรมหลักด้านการคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์ดั้งเดิมและพันธุ์พืชสมุนไพร (the Core Committee on the Protection of Traditional Medical Knowledge and Medicinal Genetic Resources) และประธานเครือข่ายความร่วมมือด้านการแพทย์พื้นบ้านในประเทศลุ่มน้ำโขงซึ่งจะเป็นผู้จัดการประชุมในครั้งต่อไป
- ที่ประชุมฯ ได้มีมติเห็นชอบในการร่วมมือด้านการแพทย์พื้นบ้านในหัวข้อต่อไปนี้

๑. **การแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ด้านการแพทย์พื้นบ้าน**

กิจกรรม ๑: จัดการประชุมของเครือข่ายความร่วมมือฯ ขึ้น ทุกๆ ๒ ปี โดยมีการหมุนเวียนประเทศเจ้าภาพ และหากมีประเด็นเฉพาะด้านที่สนใจ สามารถจัดประชุมในระหว่างนั้นได้ โดยประเทศอื่นๆ ที่สนใจสามารถเข้าร่วมในการประชุมได้

กิจกรรม ๒: จัดเตรียมเอกสารด้านมาตรการการกำกับดูแลการแพทย์พื้นบ้านที่แต่ละประเทศใช้ โดยแต่ละประเทศจะนำเสนอประเด็นนี้ใน Country report ซึ่งจะถูกรวบรวมไว้ใน the Proceedings of the Meeting. ต่อไป

๒. **การร่วมมือทำวิจัยด้านการแพทย์พื้นบ้าน**

กิจกรรม ๑: จัดตั้ง คณะกรรมการวิชาการของเครือข่ายฯ (the Academic Committee of the Network) เพื่อหาเงินทุนสนับสนุนโครงการวิจัย ทั้งจากแหล่งเงินทุนในประเทศและนอกประเทศ และควรจัดตั้งกลุ่มวิจัยต่างๆในแต่ละประเด็น

กิจกรรม ๒: ร่วมกันจัดทำโครงการวิจัย และร่วมกันทำวิจัยด้านการแพทย์พื้นบ้านในชุมชนลุ่มน้ำโขง

กิจกรรม ๓: ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและร่วมมือของผู้เชี่ยวชาญในด้านการแพทย์ชาติพันธุ์ (ethnomedicine), พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน (ethnobotany), เภสัชพื้นบ้าน (ethnopharmacology), และมานุษยวิทยาการแพทย์ (medical anthropology) ในกลุ่มประเทศสมาชิกลุ่มน้ำโขง

๓. **การคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์ดั้งเดิมและพันธุ์พืชสมุนไพร**

กิจกรรม ๑: จัดตั้ง คณะกรรมหลักด้านการคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์ดั้งเดิมและพันธุ์พืชสมุนไพร (the Core Committee on the Protection of Traditional Medical Knowledge and Medicinal Genetic Resources)

กิจกรรม ๒: จัดการประชุมของคณะกรรมการหลัก เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติงาน (action plan) และเพื่อจัดเตรียมคู่มือการคุ้มครองภูมิปัญญา (the Protection Guideline) เพื่อใช้ในประเทศสมาชิกฯ

กิจกรรม ๓: สนับสนุนให้ประเทศสมาชิกฯ จัดตั้งสวนสมุนไพรเพื่อการแพทย์ชาติพันธุ์ในทุกประเทศ เพื่ออนุรักษ์และแลกเปลี่ยนความรู้ และขยายพันธุ์พืชสมุนไพรให้มีการใช้อย่างยั่งยืนต่อไป

๔. **การพัฒนาบุคคลากร**

กิจกรรม ๑: จัดการฝึกอบรมให้นักวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทางการแพทย์ดั้งเดิม เช่น การประเมินพฤกษศาสตรแบบเรงดวน (Rapid Ethnobotany Appraisal) เป็นต้น

กิจกรรม ๒: จัดการดูงาน ฝึกอบรม และพัฒนาศักยภาพให้แก่หมอพื้นบ้าน

- ที่ประชุมฯ เห็นควรให้จัดตั้ง คณะกรรมการวิชาการของเครือข่ายฯ (the Academic Committee of the Network) ขึ้น โดยประกอบด้วย สมาชิกจากประเทศลุ่มน้ำโขงประเทศละ ๓ คน ซึ่งเป็นผู้แทนของหน่วยงานภาครัฐ หมอพื้นบ้าน/หมอแผนดั้งเดิม และนักวิจัยด้านพืชสมุนไพร/ยาพื้นบ้าน โดยให้ประเทศสมาชิกฯ จัดส่งรายชื่อให้แก่เลขานุการของที่ประชุมฯ ภายใน ๑ เดือน (-- ขณะนี้ มีประเทศพม่าเสนอชื่อมาเพียงประเทศเดียว)
- ที่ประชุมฯ เห็นควรให้จัดตั้ง คณะกรรมหลักด้านการคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์ดั้งเดิมและพันธุ์พืชสมุนไพร (the Core Committee on the Protection of Traditional Medical Knowledge and Medicinal Genetic Resources) โดยประกอบด้วย สมาชิกจากประเทศลุ่มน้ำโขงประเทศละ ๓ คน ซึ่งเป็นผู้แทนของหน่วยงานภาครัฐ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านยาพื้นบ้าน และผู้เชี่ยวชาญทางด้านพืชสมุนไพร โดยให้ประเทศสมาชิกฯ จัดส่งรายชื่อให้แก่เลขานุการของที่ประชุมฯ ภายใน ๑ เดือน (-- ขณะนี้ มีประเทศพม่าเสนอชื่อมาเพียงประเทศเดียว)
- ประเทศจีนจะเป็นผู้จัดเตรียมแผนติดตาม (the follow-up plan) และโลโก้ของเครือข่ายฯ สำหรับการประชุมครั้งที่ ๖ ซึ่งประเทศจีนเป็นเจ้าภาพ